

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETİM TEKNİĞİ OLARAK DRAMANIN KULLANIMI VE BİR ÖRNEK

H. Nâîân GENÇ*

“İşitirsem unuturum, görürsem hatırlarım, yaparsam öğrenirim”

Çin atasözü

ÖZET

Bu çalışmada dramanın bir öğretim tekniği olarak yabancı dil öğretiminde kullanılmasının değerlendirilmesi yapılmıştır. Yabancı dil öğretimindeki temel ilkeler ve dramanın amaçlarındaki örtüşmeler betimlenmiştir. Bu amaçla, dramanın kapsamı, süreci ve kavramları hakkında bilgi verilmiş, dil ile dramanın eğitimsel açıdan bağlantıları sergilenmeye çalışılmıştır. Dramanın kendine güven, sosyal beceri ve etkinlikleri edindirme, güven duygusunu kazandırma ve geliştirme, sosyalleşme, etkinleşme gibi yararları yanında eğitimsel açıdan da iletişim ve dil becerilerinin kazanımında ve geliştirilmesinde önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Bu edinimler göz önüne alındığında, drama tekniğinin yabancı dil öğretim uygulamalarında kullanılması gerekli hatta zorunludur.

Anahtar sözcükler: drama, yabancı dil, drama tekniği.

GİRİŞ

Fransızca ‘drame’ sözcüğünden gelen drama “o dilde burjuva tiyatrosu anlamına geldiği halde Türkçe’de özellikle de halk dilinde acıklı oyun anlamında kullanılageldiği” belirtilmektedir (San, 1990, 573). Aydınlanma Döneminin başlıca türü olan burjuva oyunu (drame bourgeois) burjuvazinin yaşam felsefesini anlatır.

* Yrd.Doç.Dr. H. Nâîân GENÇ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fak

Kavram olarak, “Diderot tarafından “gözyaşlı komedy”dan geliştirilmiş (Le fils naturel, Le Père de familie) ve ana kuralları yine Diderot tarafından Entrétiens sur “Le fils naturel”: Dorval et moi (1757) adlı yazısında ortaya konmuştur” (Çalışlar, 1995, 103).

Fransızca’da ‘drame’ sözcüğü “konusu trajik olan tiyatro piyesi, acıklı olay”(1), “dram, tiyatro yapıtı, yıkım, felâket, üzgü, üzüncü hatta en faire un drame: işi çok abartmak, bir felâketmiş gibi göstermek”(2) ve “tiyatro üzerine yazılmış tüm eserleri kapsayan yazınsal tür, eğretileneli anlamda ise trajik, korkunç olay ya da olaylar zinciri”(3) anlamlarında kullanılmıştır. Türkçe’de ise bu terim, “sahneye konulmak üzere yazılmış tiyatro eseri, oyun; hayâtın üzüntülü ve acıklı yönlerini işleyen, bâzen güldürücü taraflarını da içine alan tiyatro türü; mec. üzüntü veren, üzücü”(4) anlamlarının yanı sıra, “tiy. sahnede oynanmak için yazılmış oyun; acıklı, üzüntülü olayları, bazen güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunu türü; tiyatro edebiyatı; mec. acıklı olay”(5) anlamlarında kullanılmaktadır. Dramanın anlamı her iki dilde de karşılaştırıldığında, Türkçe’deki kullanımının Fransızca’dan çok da ayrı olmadığı görülmektedir. Hatta sözcüğün ‘dram’ ve ‘drama’ biçimindeki yazılımlarıyla Türkçe sözlüklerde yer alması da anlamının neden bu şekilde yorumlandığının açık bir göstergesidir. Dramanın Fransızca’daki anlamı incelendiğinde, Türkçe’deki kullanımındaki farklılığın yine bu dilde aldığı anlamdan kaynaklandığı açıkça görülebilmektedir.

Drama halk dilinde kullanıldığı biçimiyle yalnızca dramatik değil, tam tersi eylemsel, iletişimsel, etkileşime tüm durumları kapsar. “Yaratıcı drama, doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman bir soyut kavramı ya da bir davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği “oyunsu” süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır” (San, 1991, 558).

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE DRAMANIN YERİ

İlköğretim izlencelerinde değişik isimlendirmelerle yer alan drama ve uygulamaları 1960'lı yıllardan beri vardır. Örgün eğitimde okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretimde aşamalarında kullanılmaktadır. Eğitimde drama yoluyla kendini geliştirmenin yararları “Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Türkçe, Yabancı Dil ve Matematik gibi derslerde eğitim programı ile belirlenen çerçevenin ötesine geçmeyi sağlamak” olarak betimlenmektedir (Üstündağ, 1994, 9).

Yabancı dil öğretiminde grupla öğretim tekniği olan drama çalışmaları çeşitli roller verilerek öğrencileri güdüleme, diyalogları oyun biçiminde sergileme, doğaçlamalarla desteklenmektedir. Tüm bu yönleri ile “drama yoluyla yabancı dil öğretimi yöntemden çok, bir öğretim tekniğidir” (Hengirmen, Tarihsiz, 72).

“Yabancı dil öğretimi, yeni bir dil dizgesinin kazanılmasında öğrenciyi bilgilendirici ve yönlendirici çalışmaların bir bütünü olarak tanımlanabilir” (Peçenek, 1999, 5). Eğitim dizgesi içerisinde dramanın hedefleri içerisinde “dil ve iletişim becerilerini iletme”de vardır (Ömeroğlu, 1991, 89). Dramanın yabancı dilde kullanımı öncelikle sözlü anlatımı güçlendirmek için amaçlanmış gibi görünse de okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi temel becerileri edindirmede bir öğretim tekniği olarak kullanılabilir. “1970 ve 1980’li yıllarda, bir başka deyişle iletişimci ya da seçmeci yöntemin dil öğretiminde yoğun olarak bulunduğu yıllarda, dil öğretimindeki önem daha çok konuşma, dinleme ve okuma becerilerinin gelişimine verilmiştir” (Gökdemir Erkan, 1999, 62). Bu yönüyle eğitimde dramanın kullanımı iletişimci yaklaşımın ilkeleriyle de örtüşmektedir. “Yabancı dil öğretiminde; önemli olan, öğrenciyi edilgin bir dinleyici durumundan kurtarabilmek, onu bedeni ve duyu organları ile harekete geçirebilmek, konuları canlandırarak yaşanır duruma getirebilmek olduğuna göre yaratıcı drama bu süreçte uygun bir seçenek olarak görülebilir” (Üstündağ, 1998, 31).

Yabancı dil öğretiminde dramanın bir öğretim tekniği olarak kullanımı, var olan bir metne dayalı olarak değil rol olarak uygulanan dramatik oyunlar, bir öykü ya da resim sahneye koyma, serbest oyunlar, oyunlaştırma (dramatizasyon), doğru

sesletim çalışmaları, ses tonunu doğru kullanma gibi etkinliklerde rahatlıkla kullanılabilir. “Konuşulan diyalogları tiyatrodaki olduğu gibi drama haline getirirsek yabancı dil öğretiminde doruk noktaya ulaşılacaktır” (Hengirmen, Tarihsiz, 72). Bu çalışmaların hepsinin ortak hedefi de yaşayarak, yaparak, katılarak öğrenmeyi amaçlar. “Drama tekniği ile öğrenciler hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini yaşayarak öğrenirler” (Demirel, 1999, 73).

Canlandırma, oyun ya da oyunlaştırma ve dramatizasyon yabancı dilde uygulamaları içerebilir. Dramatizasyon bir olay veya durumun rol alarak oynanması, yorumlanmasıdır. Bunun için bir metin ya da öyküden de yararlanılabilir. Dramatizasyon yabancı dil derslerinde kişi canlandırmaları, farklı kimliklere bürünme, onun gibi duyumsama ve davranma gibi etkinliklerle gerçekleştirilebilir. Örneğin herhangi bir varlık, hayvan, bitki gibi...Dinleyerek değil onun içinde onun bir uzantısı olarak yaşamsallaştırma ve yaşantı zenginliği yaratmadır. Bu etkinliklere pandomim, rol oynama, doğaçlama da eklenebilir. “Doğaçlama çalışmaları kurmaca bir durumun yaratılması ve bu durumun çocuklara değişik roller verilerek oynatılmasıdır” (İpşiroğlu, 1990, 169). Drama, anlama ve anlatma gücünü geliştirir. Dinleme ve okuma anlamayı, konuşma ve yazma anlatma edimlerini imler. Dolayısı ile yalnızca sözel değil tüm dil becerilerinin gelişmesinde drama tekniği etkindir.

Öğrenciler okuduklarını, dinlediklerini hareket ya da sesle anlatarak ya da okuma parçalarını dramatize ederek okuyabilir ya da canlandırabilirler. Drama öncelikle bir rol oynama yöntemidir. Konuşma parçaları karşılıklı okunabilir, bir tiyatro oyunu oynanabilir, öyküler canlandırılabilir. Sınıfın etkin olarak katıldığı bu tür etkinlikler öğrencileri katılımcı yapar. Doğaçlama, canlandırma, oyunlaştırmalarla atölye çalışmaları da yapılabilir. “Uygulama çalışmaları doğaçlama çalışmaları ve yazılı metne bağlı olan çalışmalar diye iki öbekte toplanabilirler” (İpşiroğlu 1990, 169). Öğrenciler karşılaşmaları olası durum ve olaylara hazırlanırlar. Çünkü yaparak yaşarak öğrenme en etkin öğrenme biçimidir. Drama tekniği ile dil öğrenen çocuk başkalarının izlenme ya da beğenilme kaygısı

taşımadan kişisel haz duyar. Zaten katılımcının bir aktör gibi davranması ya da olması da beklenmez.

Okuduğunu ya da dinlediğini anlama çalışmaları ile öğrenciler sözlü anlatımlarını geliştirebilirler. Öğretmen paragrafı okur sonra sınıfta öğrencilerce okunur ve öğretmenin liderliğinde konunun ana hatları belirlenir. Okuma parçalarını çözümlene etkili ve doğru anlatım becerilerini geliştirir. Anlama ve anlatma çalışmalarının temeli olan özetleme, öykü canlandırma ya da dramatize etme de dramanın uygulanım örneklerindedir. Bu yolla öğrenciler sınıfta grup içinde kendine güven duygusunu geliştirebilir daha sonra bu sınıf grubu genişleyebilir ve büyütülebilir. “Olay, olgu, yaşantı ve bilgileri yeniden yapılandırmaya yönelik olan drama çalışmaları” (Üstündağ, 2001, 35) ile kişi duyu organları, bedeni ve beyni ile o ortamı paylaşma, üretme olanağını bulacaktır. Dramatizasyon bulunulan durumdan farklı bir duruma geçme ve duyumsamayı koşulladığından yaratıcıdır. Öğrenci bir kez kendisini tanıdı mı çevresini daha rahat anlayacak ve tanıyacaktır. Etkileşim ve iletişimin kendiliğinden doğduğu drama süreci içinde yer almak ve kendinden bir şeyler katmak ve paylaşmak öğrencileri hem güdüleyen hem de mutlu eden bir ders olacaktır. Sınıfın tam katılımını yine öğretmen sağlayacaktır. “Dilin bir iletişim aracı olduğu kuramı İletişimci Yaklaşımın başlangıç noktasını oluşturur: Dilin birincil işlevi, etkileşim ve iletişimdir” (Peçenek, 1999, 5). Dil öğretiminde dramanın kullanımı yorumlama, imgelem gücünü ve yaratıcılığı geliştirmektedir. Kendini aşma bu yolla öğrenilecektir. Kısaca, dramanın tek hedefi aktarılan bilgilerin yaşantıya dönüştürülmesidir.

Bunların dışında yabancı dil öğretiminde tiyatro çalışmaları da desteklenmeli ve kullanılmalıdır. Çocuklar ve gençlerin tiyatronun dünyasına girmesi için “olanaklar elverdiği ölçüde bol bol oyun izleme, uygulama çalışmalarına yönelmelidirler” (İpşiroğlu, 1990, 169). Tiyatro çalışmaları ile kurmaca bir dünyanın kapılarını açan kişiler en azından bilinçli bir izleyici olma yolunda sanatla ya da sanat yapısıyla bir iletişim ve etkileşim konumuna girerler.

“Tiyatronun eğitimdeki işlevini şu temel noktalarda toplayabiliriz:

Yabancı Dil Öğretiminde Öğretim Tekniği Olarak Dramanın Kullanımı ve Bir Örnek

Dış gücüne seslenerek yaratıcılığı geliştirme.

Oyun oynama, resim yapma, el becerisi, müzik, dans gibi becerileri geliştirme.

Yaşamdaki farklı roller ve davranış biçimleri üzerine dikkati çekerek çok yönlü düşünmeyi öğretme.

Eleştirel bakışı geliştirme ve biçimlendirme.

Karşılıklı saygı ve güvene dayanan bir işbirliği ve dayanışma içinde kendine ve başkalarına değer vermeyi öğretme” (İpşiroğlu, 1990, 173).

Ezgisel ve epik öğeleri içeren sanatsal yapıtlar, estetik, düşünsel ve bilimsel gelişimi güçlendirirler.

BİR ÖRNEK

“Isınma ve rahatlama çalışmaları ile başlayarak; oyunlar, doğaçlamalar, oluşumlar ve değerlendirmeler boyunca devam eden drama yönteminin uygulanmasında, bireyin kendini sözel, oynayarak ya da yazılı olarak ifade etmesi yabancı dili kullanmada onun için önemli fırsatların yaratılması demektir” (Üstündağ, 1998, 29). Dramada ısınma ve rahatlama ile duyuların eğitilmesi sağlanır, oyunlarla yarışmaları içerebilir, doğaçlamalar anlık herhangi bir metne dayalı olmadan imgelem gücü ile yapılan zihinsel etkinliktir, oluşumlar amaçlanan son noktadır. Değerlendirme eğitimci ya da öğretmenin kullanılan yöntemlere ilişkin saptamalarıdır da denilebilir. Dramanın uygulanım yöntemleri olan bu aşamaların her birinin işleyiş ve amaçları farklıdır.

Dramanın bir öğretim tekniği olarak dil öğretiminde kullanıldığı bir derse örnek olarak değişik temel ya da yardımcı ders kitaplarından yararlanılabilir. Fransızca öğretiminde dramanın kullanılmasına örnek bu çalışma ‘Café Crème’ isimli dil öğretim kitabından seçilmiştir. Örnek, dramanın uygulanım aşamalarının işleyiş göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

H. Nâlan Genç

Yazılı bir bilgiyi anlamayı ölçmeyi amaçlayan 10. ünite de ‘Paroles en liberté’ (Serbest Kürsü) bölümünde yer alan ‘sıra sizde’ alt başlığında şöyle bir çalışma bulunmaktadır:

Şehirde park yerleri inşa edilmek isteniyor ve insanlar aynı görüşte değiller.

-Bir grup bayan daha fazla okul talep ediyor.

-Bir grup genç spor merkezi istiyor.

-Bir başka grup da eğlence merkezi istiyor.

Sınıf içinde küçük bir tartışma konusu yaratınız. Gruplar oluşturunuz ve yazılı olarak kanıtlarınızı (gerekçeler/dayanaklarınızı) sununuz.

Bu çalışma için şöyle bir izlençe örneği sunulabilir:

1-İzleğin tanımlanması: Öğrenciler neyi öğrenecekler? Örnek: Bir proje hazırlamayı.

2-Konunun sınırlılığı yani çerçevesi: Hangi uzamda öğrenmenin gerçekleşeceği belirlenmelidir. Örneğin: Müze, çarşı, otopark, market,

3-Öğrencilere rol dağıtımı. Kim ya da kimler ne olacaklar ve nasıl davranacaklar? Örneğin, yaşlı bir bayan, küçük bir çocuk, genç bir delikanlı..

4-Drama yöneticinin rolü: Drama yöneticisi öncelikle dramayı dışarıdan mı yoksa içinde yer alarak mı yöneteceğine karar vermelidir.

5-Hedef davranış: Roller ve drama hangi ereği gerçekleştirmelidir? Hangi bakış açısı saptanmalıdır? Örneğin: Çevre ve hava kirliliğinden yakınan ve otopark yerine eğlence yerlerinin açılmasını talep eden biri yanında, spor alanlarından olmayışından ya da kısıtlı oluşundan yakınanlar olabilir.

6-Sorun saptama: Drama hangi konuda olacak? Böyle olunca hangi sorun ortadan kalkacak?

Örneğin: Spor merkezi açılırsa gençler zamanlarını daha etkin kullanabilecekler ve bedenseel olduğu kadar zihinsel sağlıklarına da kavuşacaklar.

7-Etkinlikler: Dramaya katılanlar neler yapacaklar? Otoparklardan dolayı yeşil alanları yok olan çocuklar oyun alanları isteyebilirler.

8-Startı başlatacak bir durum ya da olay biçimlendirme: Bir fotoğraf, bir teyp kaydı, bir video görüntüsü, bir şikayet mektubu vb...

Bu temel stratejileri izleyen aşamada neler olacağı ya da olabileceği daha önceden belirlenemez. Drama devam ederken oluşacak tepki ya da eleştiriler süreci betimleyeceklerdir. Grup çalışması içinde rollerin dağıtımında ortak görüşü sağlanmalı, empati güçlendirmek için başkası imiş gibi davranmayı cesaretlendirme kesinlikle yapılması gerekenlerdir.

Çalışma sonunda; öğrencilerin üstlendikleri roller hakkında neler duyumsadıkları sorulabilir. Sizi bir görüşten yana olmak nasıl duyumsattırdı? Görüşlerinizi sergilediğinizde neler hissettiniz? Hangi gerekçelerle kendi kanıt ve görüşlerinizi beslediniz? Diğer insanlara görüşünüzü anlatmakta güçlük çektiniz mi? Onları nasıl ikna etmeye çalıştınız? Diğer insanların istemlerini gerçekleştirmek için hazırladıkları projeleri nasıl değerlendirdiniz?

Bu soruları yanıtlamaya başlamak ya da üzerinde düşünmek bile bir drama sürecini başlatmaktadır.

SONUÇ

Çağdaş boyutta dil öğretimi eğitbilimsel ve dilbilimsel temelleri bir bütün olarak kapsayan yaratıcı, iletişimsel ve etkin bir model üzerine kuruludur. Bu öğretim modeli yanlış saptamalar ve/veya yönlendirmeler sonucunda amacına ulaşamayabilir. Uzun yılları kapsadığı halde yabancı dil öğrenememe doğru öğretim tekniklerinden yeterince ve gerektiğince yararlanamamadan da kaynaklanabilmektedir. “Altı yıl ortaöğretimde, dört yıl da yükseköğretimde yabancı dil öğrenen kişilerin kaçının o dili konuşabildiklerine bakılacak olursa, uygulanan yöntemin ne denli boş olduğu kendiliğinden ortaya çıkar” (Yaşar, 1990, 220).

Doğru bir eğitim dizgesi sosyal ve kişilik gelişimini koşullar. Eğitimin her aşamasında ve türünde kullanılabilen drama yabancı dil öğretim izlencelerinde de bir öğretim tekniği olarak daha yaygın olarak kullanılmalı ve desteklenmelidir.

NOTLAR

1. *Dictionnaire de la langue française* (1995). Paris: Hachette.
2. Saraç, T. (1990). *Büyük fransızca türkçe sözlük*. İstanbul: Adam Yayınları.
3. Robert, P. (1991). *Petit robert 1 dictionnaire de la langue française*.
4. *Örnekleriyle türkçe sözlük* (2002). (Üçüncü Baskı) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
5. *Okul sözlüğü* (1997). Türk dil kurumu yayınları.

ABSTRACT

In this study, the evaluation of drama as a teaching technique in foreign language teaching has been made. The overlaps between the objectives of drama and the basic principles in foreign language teaching have been described. Therefore, some information about the scope, process and concepts of drama has been given and the relation between language and drama has been demonstrated from pedagogical perspective. It is long known that drama plays an essential role in the acquisition and development of communication and language skills. Moreover, it helps to obtain self-confidence, social skills and activities, to socialize and to become active. When all these are taken into account, it is a necessity, even a must, to use drama technique in foreign language teaching.

Key words: Drama, foreign language, drama technique.

KAYNAKÇA

Çalışlar, A. (1995). *Tiyatro ansiklopedisi*. (Birinci Baskı) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında yabancı dil öğretimi*. (Üçüncü Baskı) İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.

Gökdemir Erkan, A. (1999). "Dört temel dil becerisi üzerine". *Dil Dergisi*, Sayı:76- Şubat, ss.50-63.

Hengirmen, M. (Tarihsiz). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. (İkinci Baskı) Ankara: Engin Yayınevi.

İpşiroğlu, Z. (1990). Eğitimde tiyatrodan yararlanma. *Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, Cem Yayınevi. ss.165-173

Kaneman, M., di Giura M. B., Trevisi, S., Jennepin, D. (1997). *Café crème méthode de français 1*. Paris: Hachette.

Ömeroğlu, E. (1991). "Yaratıcı drama eğitiminin İngiltere'de okul öncesi eğitiminde kullanılmasıyla ilgili bir inceleme". *YA-PA 7. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Seminer Kitabı*. Eskişehir, ss.88-94.

Peçenek, D. (1999). "İletişimci yaklaşımda sözel beceri öğretimi". *Dil Dergisi*. Sayı: 75-Ocak, ss.5-17.

San, İ. (1990). "Eğitimde yaratıcı drama". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. C. 23, Sayı:2, ss.573-582.

San, İ. (1991). "Yaratıcı drama-eğitsel boyutları." *1. Eğitim Kongresi*. (Kongre Kitabı). ss.558-564.

Üstündağ, T. (1994). "Günümüz eğitiminde dramanın yeri". *Yaşadıkça Eğitim*. Sayı: 37, ss.7-10.

Üstündağ, T. (1998). "Yabancı dil öğretim uygulamalarında bir yöntem olarak yaratıcı dramanın yeri". *Dil Dergisi*, Sayı:66-Nisan, ss.27-33.

Üstündağ, T. (2001). *Yaratıcı drama öğretmenimin günlüğü*. (İkinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.

Yaşar, N. (1990). "Yabancı dil öğretim". *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt no: 1, Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi, ss.216-221.